

jeg derfor have været overordentlig villig til at bidrage Alt, hvad jeg kunde, til, at der blev givet ham Understøttelse. Derimod kan jeg ikke finde det rigtigt, at Staten yder Gaver til Understøttelse af privat Fabriksvirksomhed, medmindre man mener, at den er til Fordel for Staten, men det tror jeg nu ikke kan siges at være Tilfældet her. Det er fuldkommen rigtigt, at der forskjellige Gange er givet Fabrikant Drøhse Laan til Fortsættelse af sin Virksomhed, men jeg maa dog dertil bemærke for det Første, at det ogsaa kun har været Laan, medens der aldrig tidligere har været Tale om at yde ham Gaver. Men dernæst ere jo ogsaa Forholdene overmaade meget forandrede ved den Begivenhed, hvorom den ærede Ordfører med Rette sagde, at den havde vaakt megen Medlidenshed rundt omkring. Saa længe nemlig et Værk bestaar og er nogenlunde i Gang, kan man haabe, at det skal præstere Noget; men naar der er overgaaet et Krudtværk en saadan Katastrose, at det omtrent er ødelagt, stiller Sagen sig jo ganske anderledes. Jeg vil i saa Henseende blot spørge den ærede Forslagsstiller, om han har nogen rimelig Formodning om, at disse 5,000 Kr. vilde hjælpe den paagældende Fabrikant i mindste Maade. Naar man ikke veed det, synes jeg dog, at det er en egen Sag at gjøre dette, efter at man tidligere har laant den Paagældende 12,000 Kr., hvorpaa det første Afdrag, der skulde have fundet Sted i afvigte December Termin, ikke er ydet. Naar en Fabrikant i det Hele har maattet forlange Forskud for at kunne udføre det ham af Marineministeriet overdragne Arbejde, kan Ministeriet ikke have den Fortrøstning til Fabrikens Stilling, at man kan give ham de 5,000 Kr., uden at risikere, at de ere aldeles spildte. Nu har man vel oftere fra Ministeriets Side fremhævet Fordelen ved at have to Krudtværker, og det er i og for sig ogsaa en Fordel; men man vil dog ogsaa meget godt kunne indrette sig med eet Krudtværk, og det omtrent paa ligesaa fyldestgjørende Maade, idet man blot behøver paa samme Krudtværk i tilstrækkelig Afstand fra hinanden at have Dubletter af saadanne Røller, som let ere udtatte for at springe i Luften. Naar det er Tilfældet, vilde det i økonomisk Henseende være en stor Fordel, om hele Administrationen af disse Værker var samlet paa et eneste Punkt. Denne Uvilkenslighed af at samle Administrationen paa eet Krudtværk og koncentrere sine Kræfter paa eet Sted har ikke været af en saadan Betydning tidligere som nu. Tidligere var der ikke nogen saadan særdeles Kunst ved at lave Krudt; men under den særdeles fremadskri-

dende Udvikling, som Krudtfabrikationen har, er det nødvendigt for en Krudtfabrik ikke alene, at den ledes med Intelligents og Sagskundskab, men ogsaa, at Fabrikken er i Besiddelse af tilstrækkelige finansielle Hjælpe-midler, dels for at kunne foretage Experimenter, dels for jevnlige at kunne ændre sin Drift i Henhold til de Forbringinger, som finde Sted i Krudtfabrikationen, og disse ere meget bethdelige nu. Forholdet er jo nu omtrent saaledes, at næsten hvert nyt Kanon-system, man faar, fordrer sit særegne Krudt. Der er altsaa en virkelig Nødvendighed for, at Krudtværkerne ere nogenlunde rigelig udfyldte med Pengemidler; men det kan man ikke vente med Hensyn til Donse. Jeg har nu kjendt det nøie i 10 Aar, og jeg veed, paa hvor overordentlig svage Fødder det stadig har staaet, hvorledes det bestandig har trængt til Laan og Forskud, og naar der efter en saadan Tilstand, som isorveien var svag nok, indtræder en saadan Katastrose som den, der indtraadte ifjor, hvor kan man da tro, at Værket senere kan være istand til at hæve sig til en saadan Betydning, at vi kunne give det Bestillingen paa det Krudt, som man forlanger til Marinen? At Værket vistnok kan fabricere Jagtkrudt og andet Saadant, tvivler jeg ikke om; men jeg har været aldeles overthydet om, at det var fuldt forsvarligt, ligesom min Pligt ikke at give Værket noget Haab om, at det skulde faae yderligere Bestillinger af Krudt til Marinen. Det eneste Krudt, vi nu skulle have, er prismatisk Krudt. Af det har Værket ikke præsteret Noget omhelst, og det kan være overordentlig vanskeligt for eet Krudtværk hertilands nogenlunde at kunne holde sig paa Høide med Udviklingen, end sige for flere Krudtværker. Jeg mener derfor, at det har været fuldt forsvarligt og ligesom i Statskassens Interessse, at jeg ikke har handlet anderledes, end jeg har gjort, ligeoverfor Donse Krudtværk. Men paa den anden Side — jeg gjentager det — finder jeg, at det efter den lange Forbindelse, hvori Fabrikant Drøhse har staaet til Staten, vilde være i højeste Grad rimeligt, om han fik nogen Understøttelse af Staten, naar han ikke længere var istand til at virke med sin Fabrik, og det forekommer mig, at Tiden dertil var vel omtrent det Dieblit, da Alt var ødelagt paa Krudtværket. Flere af dem, der have villet hjælpe ham, henvendte sig paa den Tid til mig, og jeg udviklede for dem min Anskuelse: Raad ham ikke til at bygge det op igjen. Jeg nærer saa ingen Tvivl om, at Rigsdagen i Forbindelse med Regjeringen vil yde ham fornøden Understøttelse. Men det skete ikke saaledes. Drøhse mente, at han